

Motyw bramy w perspektywie biblijno-teologicznej

List apostolski w formie *motu proprio*, w którym papież Benedykt XVI ogłosił w Kościele katolickim Rok Wiary (11 X 2012–24 XI 2013), rozpoczyna się słowami: „»Podwoje wiary« (por. Dz 14,27) są dla nas zawsze otwarte. Wiodą nas one do komunii z Bogiem i pozwalają wejść do Jego Kościoła”. Ojciec Święty nawiązał w ten sposób do słów chrześcijańskich misjonarzy Pawła i Barnaby, którzy po powrocie z misji opowiedzieli członkom Kościoła w Antiochii Syryjskiej, jak wiele Bóg zdziałał wśród pogan i jak otworzył im „podwoje wiary” (Dz 14,27)¹.

Chrześcijańscy misjonarze posłużyli się obrazem bramy, która ze względu na swój realizm, funkcje i stałą obecność w życiu ludu Bożego otrzymała w Biblii również znaczenie metaforyczne, ukierunkowane na przedstawienie prawd religijnych. Wielość wypowiedzi zmusza do ograniczenia analiz do pytania o biblijno-teologiczne wykorzystanie motywu bramy w na kartach Pisma Świętego. Po omówieniu podstawowej terminologii i ukazaniu funkcji obronnych i publicznych bram miasta, która to tematyka zdecydowanie dominuje w Starym Testamencie, omówione zostanie metaforyczne i symboliczne wykorzystanie obrazu bramy w orędziu Nowego Testamentu².

1. Przekład *Biblii Tysiąclecia* (wyd. 5, Poznań 2003). Jest to tłumaczenie greckiej frazy *thyra pisteōs* (Wulgata: *ostium fidei*); dawniejszy przekład ks. Jakuba Wujka mówił o „drzwiach wiary” (por. wyd. 3 poprawione, Kraków 1962). Podobnie ostatnio *Biblia Paulistów* (Częstochowa 2005).

2. Całościowe opracowania biblijnego motywu bramy nie są zbyt liczne w języku polskim: T. Hanelt, *Brama w Starym Testamencie*, [w:] *Credidimus caritati. Księga pamiątkowa dedykowana Księżom Profesorom Ryszardowi Figłowi, Tadeuszowi Haneltowi w 70. rocznicę urodzin*, red. M. Olczyk, P. Podeszwa, Gniezno 2010, s. 165–174; G. Szamocki, *Motyw bramy w Nowym Testamencie. Przyczynek do teologii biblijnej*, Pelplin 2001. Zob. również hasła słownikowe: art. *Brama*, [w:] *Słownik symboliki biblijnej*, red. L. Ryken, J. C. Wilhoit, T. Longman III, red. W. Chrostowski, Warszawa 2003, s. 71–73 (Papieska Seria Biblijna, 20); X. Leondufour, *Brama*, [w:] *Słownik*

1. Bogactwo terminologiczne

Przedstawienie wielorakich funkcji „bramy” w tekstach biblijnych musi poprzedzić kilka uwag na temat terminologii. Duża część spośród kilkuset wzmianek dotyczących bram odnosi się w Piśmie Świętym do bram miasta. Jednak nie mała liczba tekstów dotyczy również bram świątyni i przybytku w Jerozolimie lub mówi w sensie bardzo ogólnym o „wejściu” (do namiotu, domu, sali, izby)³.

W języku hebrajskim istnieją trzy podstawowe terminy na określenie bram w Starym Testamencie⁴. Najczęściej używany (około 350 razy) jest rzeczownik *sza'ar*, który oznacza przede wszystkim bramę miasta (jedną lub więcej). Jednak słowo to odnoszone było także do bram rzecznych i wejść do kanałów, do wewnętrznej części bramy, pomieszczenia w bramie, do placu przed bramą lub w bramie, również do bram świątyni i obozu. Innym częstym terminem występującym w Starym Testamencie jest słowo *petach* (164 razy). Oznacza ono przede wszystkim wejście do namiotu, domu lub miasta (a więc bramę miejską), wejście do świątyni lub na dziedziniec świątynny lub do Przybytku („święte świątych”). Trzeci termin – *delet* (w Starym Testamencie 85 razy), oznacza głównie drzwi domu, pokoju lub podwoje świątyni, a także skrzydło drzwi lub bramy miasta, nadto m.in. pokrywę skrzyni⁵.

Wprawdzie rzadko, ale jednak omówione terminy przyjmują w tekstach Starożytności znaczenie metaforyczne, wskazując na religijny wymiar bramy. W sensie przenośnym *sza'ar* spotyka się w wyrażeniach „brama nieba” (Rdz 28,17), „bramy Szeolu” (Iz 38,10), „bramy sprawiedliwości” (Ps 118,19). Natomiast *petach* spotykamy dwukrotnie w zwrotach „bramy starodawne, odwieczne” (Ps 24,7.9)⁶ oraz jako „brama nadziei” (Oz 2,17). Z kolei *delet* występuje w sensie metaforycznym w zwrocie „brama nieba” (Ps 78,23).

Nowego Testamentu, Poznań 1981, s. 172. Zob. dalej J. Wołski, „Brama” i „droga” we wskazaniach parenetycznych Nowego Testamentu, „Collegium Polonorum” 1991–1992, nr 11, s. 137–154, a zwłaszcza K. Romanuk, *Biblijne elementy teologii bramy*, Warszawa 1999.

3. Dobrze omówienie terminologii hebrajskiej i greckiej zob.: G. Szamocki, *Motyw bramy...*, s. 17–22. Autor słusznie zwrócił uwagę na szeroki wachlarz znaczeniowy polskiego słowa „brama”, które oddaje co najmniej kilka terminów hebrajskich i greckich.

4. Zob. T. Hanelt, *Brama w Starym Testamencie*, s. 165–166; G. Szamocki, *Motyw bramy...*, s. 18–20. Por. L. Kohler, W. Baumgartner, J. J. Stamm, *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu* (Papieska Seria Biblijna, 30), t. 2, red. P. Dec, Warszawa 2008, s. 69–70 (*petach*), s. 572–574 (*sza'ar*).

5. T. Hanelt, *Brama w Starym Testamencie*, s. 166. Por. L. Kohler, W. Baumgartner, J. J. Stamm, *Wielki słownik hebrajsko-polski*, t. 1, s. 213 (*delet*).

6. Biblia Tysiąclecia tłumaczy „prastare podwoje”, wydawca dodał jednak komentarz: „Mowa o bramach świątyni, do której wstępuje Bóg przedstawiony na sposób wschodniego monarchy; por. 1 Krl 8,27; Iz 66,1; Ez 43,4” (wyd. 5, Poznań 1999, s. 592).

Również język grecki Septuaginty i później Nowego Testamentu zawiera kilka terminów na nazwanie bram. Na uwagę zasługują przede wszystkim rzeczowniki *thyra* oraz *pylē* lub *pylōn*⁷. Pierwszy (*thyra*) oznacza otwór umożliwiający wejście do obiektu i wyjście z niego, ale niekiedy drzwi ten otwór zamykające⁸. Kolejne dwa terminy (*pylē* i *pylōn*) wskazują częściej na bramy miasta lub świątyni, lub na plac znajdujący się przed bramą. Wspomniane terminy występują w Nowym Testamencie niezbyt często i szersza ich analiza nie wydaje się potrzebna⁹. Również Nowy Testament używa przywołanych terminów w sensie metaforycznym, co ma znaczenie dla zrozumienia orędzia głoszonego przez Jezusa Chrystusa (Mt 7,13–14; por. Łk 7,12; dalej Mt 16,18; J 10,7,9; Ap 21,12,25).

Biblijna terminologia bramy jest zróżnicowana. Pismo Święte opowiada o wielu bramach, drzwiach lub wejściach i robi to za każdym razem inaczej. Opisane zróżnicowanie terminologiczne jest jeszcze większe w przypadku sięgnięcia do przekładów tekstów biblijnych na języki obce. Tłumaczom nie chodziło bowiem o mechaniczne powielanie słów i terminów, ale każdorazowo usiłowali przedstawić rzeczywistość kryjącą się za tekstem biblijnym¹⁰.

2. Funkcja obronna i publiczna bram

Pierwsze miasta otoczone murami budowane były na długo przed pojawieniem się Izraela i sięgają epoki wczesnego brązu (od 3200 r. przed Chr.), zwanej także „epoką kultury miejskiej”. Był to długi okres istnienia systemu politycznego opartego na miastach-królestwach, których terytorium składało się z metropo-

7. Zob. G. Szamocki, *Motywy bramy...*, s. 21–22. Zob. również X. Leon-Dufour, *Brama*, s. 172.

8. Łącznie w Nowym Testamencie 39 razy; *thyra* jako wejście do domu (Mk 1,33; 2,2; 11,4; Łk 11,7; por. 13,25; J 18,16; Dz 5,9 itd.), do świątyni (Dz 3,2; 21,30), do sali, pokoju lub pomieszczenia (Mt 25,10; J 20,19.26; Dz 5,9.19.23; 12,6; 16,26–27), izby (Mt 6,6), pałacu (J 18,16), a także grobu (Mk 15,26; 16,3; Mt 27,60). Zob. J. Jeremias, *thyra*, [w:] *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, hrsg. G. Kittel, G. Friedrich, Bd. 3, Stuttgart 1938 (Druck 1967), s. 173–175.

9. Zob. *pylē* jako brama miasta (Dz 3,10; 9,24; 16,13; Hbr 13,12), brama świątyni (Dz 3,10) i brama więzienia (Dz 12,10); podobnie *pylōn* jako brama miasta (Dz 14,13), pałacu (Mt 26,71; Łk 16,20), domu (Dz 10,17; 12,13–14) i bramy świętego Jeruzalem (Ap 21,12–13.15.21.25; 22,14). Zob. J. Jeremias, *pylē*, *pylōn*, [w:] *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, hrsg. G. Kittel, G. Friedrich, Bd. 6, Stuttgart 1959 (Druck 1965), s. 920–922.

10. Ze względu na wielowiekową tradycję oraz znaczenie dla kultury i sztuki europejskiej odnotować należy łaciński przekład Wulgaty, w której pojawiają się następujące odpowiedniki terminów hebrajskich i greckich: około 400 razy *porta* (brama, drzwi), następnie około 180 razy *ostium* (wejście, drzwi, podwoje) oraz 43 razy *ianua* (drzwi, wejście). Przekłady polskie Pisma Świętego sięgają do rzeczowników: brama, wrota, wierzeje, podwoje, skrzydła (bramy lub drzwi).

lii i przylegających do niej, nierzadko rozległych terenów. Biblijną ilustracją tych czasów jest opowiadanie o budowie miasta Babel i jego wieży (Rdz 11,1–9) oraz wydarzenia utrwalone w barwnych opowiadaniach o patriarchach (np. Rdz 14,17–20). Miasta, mury obronne, a także bramy występują na kartach Pisma Świętego od początku i jest tak do samego końca (zob. Ap 21,9–13)¹¹.

Bramy były przede wszystkim ważną częścią obronnych umocnień starożytnych miast¹², także tych pojawiających się w przekazach biblijnych, np. Sodomy (Rdz 19,1), Gazy (Sdz 16,3), Jerozolimy (Jr 37,13; Ne 1,3; 2,3) i wielu innych. Liczba, wielkość i wygląd bram były różne, gdyż zależało to od wielkości miasta, typu murów obronnych i materiału, z jakiego były wykonane, te zaś zmieniały się w zależności od sytuacji, warunków naturalnych i okresów historycznych. Obok miast warownych istniały także miasta otwarte, pozbawione charakteru obronnego, których mieszkańcy w chwilach zagrożenia kryli się w górach i lasach czy zbiegali do najbliższych miast mających umocnienia. Małe miasta miały jedną bramę, czasem tylko wąskie przejście, położone zazwyczaj naprzeciwko drogi biegnącej do miasta lub obok ujęć wody, jak źródło czy studnia. Jednakże czasami bywało inaczej. Po wygranej wojnie z królem Baszanu Ogiem Mojżesz w następujących słowach opowiadał o zwycięstwie:

I Pan, Bóg nasz, dał nam w ręce również Oga, króla Baszanu, i cały jego lud. I wytypiliśmy go tak, że nikt nie ocalał. W tym czasie zdobyliśmy wszystkie jego miasta, nie było grodu nie zajętego: sześćdziesiąt miast i cały obszar Argob, królestwo Oga w Baszanie. To wszystko są miasta obwarowane wysokimi murami, potężnymi bramami i zaworami, nie licząc wielu miast otwartych (Pwt 3,3–5).

Starożytny Bliski Wschód, jaki spotykamy na kartach Biblii, znał miasta warowne, z ziemnymi wałami, a częściej otoczone kamiennymi murami lub w formie łączonej (ziemia, drewno, kamień). Stałym elementem murów były bramy budowane z drewna lub ciosanego kamienia, wyjątkowo z cegły (brama Isztar w Babilonie). Skrzydła bram były na ogół drewniane (Ne 2,8), jednak wzmocnione metalowymi elementami wykonanymi z brązu lub żelaza (okucia, zawiasy), nadto zaopatrzone w metalowe zamki, zasuwki i zawory (Sdz 16,3; 1 Krl 4,13; Ne 3,13–14). Dodatkowo bramy pokrywano często ozdobnymi blachami dla ochrony przed

11. Szerzej na temat historii i wyglądu bram zob. T. Hanelt, *Brama w Starym Testamencie*, s. 166–168. Por. także G. Szamocki, *Motywy bramy...*, s. 25–28. Zob. omówienia słownikowe: J. L. McKenzie, *Gate*, [w:] *Dictionary of the Bible*, New York 1965, s. 297–298; M. Ernst, *Tor*, [w:] *Herders Neues Bibellexikon*, hrsg. F. Kogler, Freiburg–Basel–Wien 2008, s. 752.

12. Zob. M. Damerji, *Die Entwicklung der Tür- und Torarchitektur in Mesopotamien*, München 1973; Z. Herzog, *Das Stadttor in Israel und in den Nachbarländern*, Mainz 1986; A. A. Burke, „Walled up to heaven”. *The Evolution of Middle Bronze Age Fortification Strategies in the Levant*, Winona Lake 2008.

podpaleniem przez atakującego nieprzyjaciela (Ne 2,3,17; por. 2 Krl 18,16). Tylko wyjątkowo wykonywano bramy w całości metalowe (Iz 45,2; por. Ps 107,16; Dz 12,10)¹³. Wrota bram pokrywane były również płytami kamiennymi, co stało się następnie źródłem prorockiej wizji murów i bram nowej Jerozolimy przyozdobionych szlachetnymi kamieniami: „Uczynię blanki twych murów z rubinów, bramy twoje z górskiego kryształu, a z drogich kamieni – cały obwód twych murów” (Iz 54,12; por. Ap 21,21).

O ile początkowo chodziło o wąskie przejścia w murach miasta, a następnie o odpowiednie zabezpieczenie miasta potężnymi bramami, o tyle w okresie królewskim Izraela bramy stanowiły prawie że odrębne architektonicznie obiekty w formie bastionów lub warowni zabezpieczających wejście do miast. W takiej (podwójnej) bramie obronnej – mającej zadaszenie, pomieszczenia dolne i górne, wieże i tarasy dla strażników – spotykamy króla Dawida, który czekał na wynik bitwy ze swym buntowniczym synem Absalomem w lasach Efraima, a później ukryty w izbie bramnej na górze gorzko opłakiwał jego śmierć (2 Sm 18,24,33; 19,1). Dobry przykład rozbudowanej bramy obronnej dostarczyły odkrycia archeologiczne w Megiddo, dzięki którym światło dzienne ujrzały ruiny potężnych potrójnych bram obronnych miasta z czasów króla Salomona, które było twierdzą strzegącą granic państwa¹⁴. Innym przykładem może być królewskie miasto Samaria, które przez trzy lata broniło się przed walecznymi Asyryjczykami (2 Krl 17,5–6), zaś jej brama miejska była świadkiem licznych scen utrwalonych w Biblii (1 Krl 22,10–12; 2 Krl 7,3.17–20)¹⁵.

13. Taką bramę wykonaną z metalu ma na myśli prorok Izajasz, podkreślając wszechmoc Boga: „Tak mówi Pan o swym pomazańcu Cyrusie [...] Ja pójdę przed tobą i nierówności wygładzę. Skruszę miedziane podwoje i połamię żelazne zawory” (Iz 45,1–2) – chodzi o bramy Babilonii, o których pisze Herodot, iż były wykonane z brązu (Hist. I, 179,1–3).

14. Pod rządami Salomona Megiddo było stolicą okręgu administracyjnego królestwa, garnizonem wojskowym i wielkim miejscem budowy. Między innymi powstały wtedy trzymetrowej szerokości mury miasta, zaopatrzone w potężną trójdzielną bramę (o sześciu pomieszczeniach), podobną do bram w Gezer i Chazor. Konstrukcja miała cztery wąskie przejścia, przy czym każde oflankowane było dodatkowo parą masywnych filarów. Taki układ bramy pozwalał sprawować kontrolę nad „wchodzącymi i wychodzącymi” z miasta (por. 1 Krl 9,15). Zob. *Megiddo – Tell el-Mutesellim – Armageddon. Biblische Stadt zwischen Krieg und Frieden*, hrsg. R. Busch, Neumünster 2002; P. Br i k s, *Megiddo, perła archeologii biblijnej*, „Collectanea Theologica” 2004, R. 74, nr 3, s. 5–17.

15. Budowniczym Samarii był król Omri, ale jego następcy również przyczynili się do rozbudowy i umocnienia miasta. Otoczono je potężnymi murami: zewnętrznym murem kazamatowym o grubości 10 m oraz wewnętrznym o grubości 1,5 m; od strony wschodniej do bram miasta prowadziła rampa. Zob. A. Parrot, *Wśród zabytków Samarii i Jerozolimy*, Warszawa 1971, s. 36–82, zwł. s. 37–39. Por. S. Gądecki, *Archeologia biblijna*, t. 1, Gniezno 1994, s. 301–306; na s. 290 autor zamieszcza plany trójdzielnych izraelskich bram miejskich, m.in. Megiddo. Zob. prorocki opis takiej bramy (Ez 40,9–16; por. także Flawiusz, *Bell V*, 5,3).

Z jednej strony bramy są w Biblii symbolem bezpieczeństwa i pokoju, jednak z drugiej obrazują niepewność i spokój pozorny, o czym mówili prorocy (Jr 49,30–31; Ez 38,11). Bramy bowiem stanowiły najsłabszy punkt murów obronnych i dlatego były pierwszym, najważniejszym celem ataków wroga (Iz 28,6; Ez 21,20). Dobrze ilustruje to historia opisana w *Księdze Sędziów*:

Następnie ruszył Abimelek na Tebes, obległ je i zdobył. W środku miasta znajdowała się twierdza dobrze obwarowana, w której znaleźli schronienie wszyscy mężczyźni i kobiety oraz wszyscy możni tego miasta. Zamknęli ją za sobą i weszli na dach twierdzy. Abimelek podszedł pod samą twierdzę i począł ją zdobywać. Kiedy Abimelek zbliżył się do bram twierdzy chcąc podłożyć pod nią ogień, pewna kobieta zrzuciła na głowę Abimeleka kamień od żaren i rozbiła mu czaszkę. Natychmiast przywołał on swego giermka i rzekł: Dobądź miecza i zabij mnie, aby nie mówiono o mnie: Kobieta go zabiła. Przebił go więc giermek mieczem, tak iż umarł (Sdz 9,50–54).

Otwarcie bram było równoznaczne z poddaniem, a ich zdobycie z zajęciem całego miasta (Rdz 22,17; 24,60)¹⁶. Nieraz oznaczało także śmierć wszystkich lub części jego mieszkańców (Pwt 20,11–15).

Nad miastem i ich bramami czuwali strażnicy, którzy obserwowali drogi do niego biegnące i w chwilach zagrożenia czy niebezpieczeństwa ostrzegali mieszkańców dmąc w trąby (2 Sm 18,25–27; Ez 33,2–6). Ich obowiązkiem było również codzienne otwieranie i zamykanie bram (por. Joz 2,5). Istnienie bram różnego rodzaju skutkowało także tym, iż teksty biblijne wspominają co rusz odźwiernych i odźwierne, a nawet podają ich imiona, zwłaszcza osób obsługujących bramy świątyni w Jerozolimie i bramy pałacowe (1 Krn 9,22–24; 26,1–19; por. Prz 8,34). Funkcję bowiem zabezpieczającą i obronną miały nie tylko bramy miasta (Jr 37,12–13), ale także bramy i drzwi świątyni (1 Krl 6,33–34; 2 Krl 18,16), podwoje pałacowe (Ne 2,8; 2 Mch 14,41) i drzwi domostw (Wj 12,22–23; por. Łk 11,5–8). Zadaniem stróżów i odźwiernych było pilnowanie, by ludzie niepożądani nie dostali się do miasta, na królewski dziedziniec czy do świątyni (zob. 2 Krl 11,5–6; 2 Krn 23,19).

Bramy pojawiają się w Biblii nieustannie, będąc również tłem lub miejscem licznych wydarzeń biblijnych, a nieraz ważną ich częścią. Bramy były przede wszystkim centralnym miejscem życia mieszkańców miast, co dobrze ilustrują teksty biblijne. Wynikało to z charakteru miast starożytnych, w których zabudowa była gęsta, a ulice i uliczki wąskie (zob. Ps 122,3). Stąd większe wolne przestrzenie, spełniające rolę miejskich placów, znajdowały się głównie po wewnętrznej i zewnętrznej stronie bram miasta i to na nich toczyło się życie publiczne¹⁷. Przez bramy miasta przechodzili codziennie obcy i przybysze, okoliczni rolnicy i paste-

16. W obu tekstach mowa jest o bramach (*sza'ar*) miasta.

17. W okresie późniejszym, zwłaszcza grecko-rzymskim, założenia urbanistyczne miast uległy zmianie.

rze, ale także mieszkańcy udający się do pracy na swych polach. Nie dziwi więc, że bramy były miejscem wielu wydarzeń i spełniały doniosłą rolę w życiu miasta.

U bram miasta gromadzono się bardzo często, by między innymi świętować zwycięstwo na wojnie (Sdz 5,10–11; 1 Sm 19,8), dokonać przeglądu wojsk (1 Sm 18,1–4; 2 Krn 32,6), wysłuchać przepowiedni prorockich (1 Krl 22,10) lub sprawować obrzędy o charakterze religijnym (Ne 8,1–3.16). Przybramne place były miejscem handlu zwierzętami i produktami rolnymi (1 Krl 7,1)¹⁸. Tutaj zawierano umowy prawne, transakcje kupna i sprzedaży (zob. Rdz 23,10–18; Rt 4,1–10), również układy i przymierza polityczne. W bramach miasta rozwiązywano sprawy sporne i regularnie odbywały się tam sądy, np. nad nieposłusznymi dziećmi (Pwt 21,18–21), nad kłamliwymi oskarżycielami (Pwt 22,13–18), czy z powodu niedopełnienia obowiązków nałożonych przez prawo (Pwt 25,7–9). Ta sytuacja prowadziła nieraz do nadużyć, dlatego autorzy natchnieni przestrzegają przed „uciskaniem w bramie biednego” (Prz 22,22) i przed ludźmi, którzy „w bramie stawiają sidła na sędziów” (Iz 29,21; por. Hi 31,21; Am 5,10; Jr 17,21.24.27). Nie bez powodu prorok Amos woła: „Mieście w nienawiści zło, a miłujcie dobro! Wymierzajcie w bramie sprawiedliwość!” (Am 5,15). Czasami orzeczona kara śmierci była wymierzana tuż za miejskimi bramami, często przez kamienowanie¹⁹.

Będąc miejscem ludnym, bramy miasta były również dobrym miejscem dla demonstracji i wygłaszania mów, np. przez proroków (Jr 17,19–20; 26,20); por. też wołanie Mądrości: „[...] przy bramach, u wejścia do miasta, w przejściach głos swój podnosi” (Prz 1,21; 8,3). W bramach miasta przemawiali mężowie, dyskutując i udzielając dobrych rad (2 Sm 15,2). Było to również miejsce odpoczynku starszych, którzy często komentowali bieżące wydarzenia lub zwyczajnie plotkowali (Ps 69,13), jednak ich opinie były wiążące i miały znaczenie dla społeczności miasta (zob. Hi 29,7–25; Ps 127,5). Dobrze ilustruje ten stan rzeczy pieśń o dzielnej kobiecie z *Księgi Przysłów*, w której czytamy: „W bramie jej mąż szanowany, gdy wśród starszyny kraju zasiądzie” (Prz 31,23), a nieco dalej: „Kłamliwy wdzięk i marne jest piękno: chwalić należy niewiastę, co boi się Pana. Z owocu jej rąk jej dajcie, niech w bramie chwalą jej czyny” (Prz 31,30–31).

Niezwykła publiczna rola bram biblijnych trwała przez cały okres istnienia Izraela, a zmieniła się znacząco dopiero po podbojach Aleksandra Wielkiego na skutek przemian polityczno-społecznych, ekonomicznych i kulturowych, jakie wówczas miały miejsce. Niemniej również później bramy miast spełniały funkcje

18. Jeśli miasto (jak np. Jerozolima) miało więcej bram, wtedy ich nazwy nawiązywały czasem do funkcji, którą właśnie spełniały. Stąd np. Brama Owcza (Ne 3,1), Brama Rybna (3,3), Brama Końska (3,28), ale por. także Brama Śmietników (3,14) i Brama Źródłana (3,15).

19. Pwt 17,5; 21,21; Joz 8,29; 1 Krl 21,13; 2 Krl 10,8–9; Dz 7,58–59. Na temat publicznych funkcji bramy w Starym Testamencie zob. T. Hanelt, *Brama w Starym Testamencie*, s. 168–170, a przede wszystkim: G. Szamocki, *Motyw bramy...*, s. 28–38.

obronne i publiczne, a wiele związanych z nimi publicznych praktyk i zwyczajów przetrwało aż do czasów Nowego Testamentu.

Mimo wielkiej liczby tekstów Starego Testamentu, w których pojawiają się różnego rodzaju bramy, wejścia, podwoje i drzwi, tylko nieliczne mają sens metaforyczny, a religijny jedynie wyjątkowo. Postawienie straży czy warty przy „bramie” lub „wrotach” ust było obrazowym przedstawieniem milczenia człowieka, który pragnął dochować tajemnicy lub uniknąć grzechu (Ps 141,3; Mi 7,5; Syr 22,27). Kilkrotnie termin „brama” pojawia się w figurach literackich, będąc metaforycznym określeniem całości miasta lub mieszkańców (metonimia, synekdocha; zob. Iz 3,26; 14,31; Jr 14,2). Tylko wyjątkowo „bramą” nazwane jest wejście do nieba i sfery boskiej. Przeżywszy we śnie wizję patriarcha Jakub mówi po zbudzeniu: „O, jakże miejsce to przejmuje grozą! Prawdziwie jest to dom Boga i brama do nieba!” (Rdz 28,17). Według Biblii istnieją również bramy Szeolu (Iz 38,10; Mdr 16,13). Jednak rodzi się wątpliwość, czy są to metafory? Może należy widzieć w tych tekstach pozostałość popularnego, przestrzennego rozumienia nieba, ziemi i Szeolu, jak poświadcza to literatura apokryficzna (Ps 65,9; por. Ap 4,1)²⁰. W kilku wypowiedziach Starego Testamentu religijny sens „bramy” staje się wyraźniejszy, gdy zwłaszcza mowa jest o „bramach śmierci” (Hi 38,17; Ps 9,14; 107,18) i „bramach sprawiedliwości” (Ps 118,19). W drugim przypadku są to bramy świątyni w Jerozolimie, przez które psalmista pragnie wejść i złożyć Bogu dziękczynienie. Nowy Testament wniesie tutaj zupełnie nową jakość.

3. Bramy i podwoje zbawienia

W nauczaniu Jezusa Chrystusa i apostołów termin „brama” i pojęcia pokrewne otrzymały sens metaforyczny, będąc ilustracją prawd religijnych dotyczących zbawienia (m.in. Mt 7,13–14 i Łk 7,12; J 10,7,9; Ap 21,12,25)²¹.

Pierwsza wypowiedź Jezusa na temat bramy przekazana została w podwójnej formie i trudno obecnie wyrokować, który z tekstów jest bliższy autentycznym słowom Nauczyciela, gdyż zostały one przeredagowane przez ewangelistów (por. Mt 7,13–14; Łk 13,24)²².

20. Przykładowo, według religijnych tekstów pozabiblijnych do każdej z siedmiu sfer nieba prowadziła kolejna brama; podobnie słońce i księżyc odpowiednio wschodzą i zachodzą w swoich bramach (*HenEt* 72,2–3). Zob. H. Bietenhard, *Die himmlische Welt im Urchristentum und Spätjudentum*, Tübingen 1951, s. 17–18, 23–25 (*Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament*, 2); J. Jeremias, *thyra*, s. 176–177.

21. Na temat znaczenia dosłownego terminów *thyra* oraz *pylē* i *pylōn* zob. przypisy 8 i 9.

22. Nie można wykluczyć okoliczności, iż są to dwie różne wypowiedzi Nauczyciela. Na temat tradycji i redakcji tych tekstów zob.: A. Paciorek, *Ewangelia według świętego Mateusza, Rozdziały 1–13. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, cz. 1, (Nowy komentarz biblijny.

Mt 7,13a	Łk 13,24a
Wchodźcie przez ciasną bramę (<i>pylē</i>) ...	Usiłujcie wejść przez ciasne drzwi (<i>thyra</i>) ...

W wersji utrwalonej przez ewangelistę Łukasza logion Jezusa jest poprzedzony pytaniem nieznanego słuchacza, zapewne rabina: „Panie, czy tylko nieliczni będą zbawieni?” (Łk 13,23). W tamtym czasie pytanie o liczbę zbawionych zajmowało intensywnie żydowskich nauczycieli, którzy pragnęli ustalić ją dokładnie. Jezus nie odpowiedział uczonemu, zostawiając problem otwarty, natomiast wezwał do zdecydowanej walki i współzawodnictwa, jak wskazuje na to użyty czasownik: „Usiłujcie (*agōnizesthe*) wejść przez ciasne drzwi (*thyra*); gdyż wielu, powiadam wam, będzie chciało wejść, a nie będą mogli” (Łk 13,24)²³. Jezus nie precyzuje, czym są owe „ciasne drzwi” i co miał na myśli. W każdym razie celem walki jest przynależność do królestwa zbawionych, zaś w przeciwnym wypadku istnieje realne zagrożenie wykluczenia i pozostania na zewnątrz, jak ilustruje to dołączona przypowieść o drzwiach zamkniętych przez Pana domu (por. Łk 13,25–30)²⁴.

Z kolei wezwanie do wchodzenia „przez ciasną bramę” (*pylē*) (Mt 7, 13a) znajduje się w końcowej części Kazania na Górze (Mt 5–7)²⁵. Do niego dołączona jest metafora, zbudowana na zasadzie paralelizmu antytetycznego:

Wchodźcie przez ciasną bramę (*pylē*).

Bo szeroka jest brama i przestronna ta droga, która prowadzi do zguby,
a wielu jest takich, którzy przez nią wchodzi.

Jakże ciasna jest brama i wąska droga, która prowadzi do życia,
a mało jest takich, którzy ją znajdują.

Obraz szerokiej bramy i przestronnej drogi prowadzącej do zguby, oraz ciasnej bramy i wąskiej drogi prowadzącej do życia (Mt 7, 13–14), wskazują, iż celem wejścia „przez ciasną bramę” jest życie wieczne i zbawienie. Ponownie nie wiado-

NT, 1,1), Częstochowa 2005, s. 316–317. Por. U. Luz, *Das Evangelium nach Matthäus (Mt 1–7). Teil I,1*, Neukirchen 1985, s. 395–400 (Evangelisch-katholischer Kommentar zum Neuen Testament, I,1).

23. Tak przekład Biblii Tysiąclecia; dawniejsze tłumaczenie Wujka i najnowsze Biblii Paulistów mają w tym miejscu: „przez ciasną bramę” (Wulgata: „*per angustam portam*”).

24. Początkowo uniwersalna w treści przypowieść (ww. 25–27) w swej drugiej części jest bardziej konkretna: uczynki niesprawiedliwości skutkują wyłączeniem z grona zbawionych (ww. 28–30).

25. Zob. opracowania: J. Jeremias, *pylē, pylōn*, s. 922–923; G. Szamocki, *Motyw bramy...*, s. 61–94; tenże, *Chrześcijańskie wchodzenie do królestwa niebieskiego na podstawie Jezusowego wezwania „Wchodźcie przez ciasną bramę!...”* (Mt 7,13–14), „Studia Gdańskie” 2001, t. 14, s. 99–129; Z. Żywica, *Wąska brama i ciasna droga do Królestwa Bożego (Mt 7,13–14)*, „Warmińskie Wiadomości Diecezjalne” 2005, nr 75, s. 55–58.

mo, czym owa „ciasna brama” jest, stąd także wielość interpretacji. Uwzględniając najbliższy kontekst trzeba przyjąć, iż wchodzenie „przez ciasną bramę” jest przede wszystkim zachętą do wypełnienia wzniosłych wezwań zawartych w Kazaniu na Górze.

W kontekście wcześniejszych obserwacji na temat bram miasta warto zwrócić uwagę na niecodzienny szczegół. Zwykle bowiem brama znajduje się na końcu drogi, jako wejście do miasta, natomiast w omawianej metaforze Jezus mówi wpierw o bramie, a następnie o drodze. Jak interpretować tę dziwną kolejność? Według niektórych jest to popularna figura literacka hysteron-proteron, polegająca na zamianie naturalnego (np. czasowego) następstwa zdarzeń, czego potwierdzeniem byłby fakt, iż poprawna sekwencja poświadczona jest w literaturze apokaliptycznej, gdzie brama zachowuje swój eschatologiczny charakter²⁶. Według innych wspomniana kolejność (brama – droga) nie ma znaczenia, ponieważ zwroty „szeroka / ciasna brama” i „przestronna / wąska droga” są względem siebie synonimiczne i obrazowo wyrażają to samo. Istnieje jednak możliwość takiej interpretacji, w której rzeczywiście „szeroka / ciasna brama” znajduje się na początku drogi człowieka. W tej interpretacji „przejście przez bramę” wskazuje na pierwszy i zasadniczy wybór, po którym następuje stopniowe jego urzeczywistnienie²⁷.

W obu tekstach posługujących się metaforą nie jest wyraźnie powiedziane, czym wspomniana brama jest. Wysiłek i wielki trud związany z przejściem przez nią i jej funkcja, jako prowadzącej do życia i zbawienia, pozwalają sądzić, iż obraz „ciasnej bramy” wskazuje przenośnie na pójście za Jezusem, na przyjęcie Jego

26. Zob. J. Jeremias, *pylē, pylōn*, s. 922. Podobnie U. Luz (*Das Evangelium nach Matthäus*, s. 398), według którego brama znajduje się na końcu drogi.

Jako przykład podaje się fragment *Czwartej Księgi Ezdrasza*: „Jeszcze inny przykład: miasto jest zbudowane i położone na płaskim miejscu, i jest pełne wszelkich dóbr, ale wejście do niego jest ciasne i położone na urwisku: po prawej stronie znajduje się ogień, a po lewej głęboka woda. Między ogniem i wodą znajduje się zaś tylko jedna ścieżka, nie szersza niż ślad stopy człowieka. Gdy owo miasto otrzyma człowiek w dziedzictwo, jak może objąć je w posiadanie, jeśli najpierw nie pokona niebezpiecznego przejścia?” (4 Ezd 7, 6–9; tłum. S. Mędała). Zob. *Apokryfy Starego Testamentu*, red. R. Rubinkiewicz, Warszawa 1999, s. 383–384 (Papieska Seria Biblijna, 13).

27. Zob. Żywica, dz. cyt., s. 56–57. Na s. 56 autor pisze: „Zazwyczaj droga prowadzi ku określonej bramie, za którą rozpościera się oczekiwana rzeczywistość. Jezus natomiast umieszcza bramę na początku drogi, a nie na jej końcu. Konsekwentnie to nie droga określa, determinuje jakość bramy i tego, co się za nią znajduje, lecz – według Jezusa – to właśnie brama definiuje, określa i wyznacza jakość i kierunek drogi, biorącej swój początek w bramie i biegnącej ku sęmu kresowi, czyli ku życiu wiecznemu”. Por. A. Paciorek (*Ewangelia według świętego Mateusza...*, s. 318), który skłania się ku traktowaniu obrazów bramy i drogi za człony synonimiczne.

osoby i głoszonej przez Niego nauki. Najpełniejszym jej streszczeniem są słowa „Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię!” (Mk 1,15)²⁸.

Najbardziej znana biblijna wypowiedź na temat bramy znajduje się w *Ewangelii św. Jana*, w której sam Jezus dwukrotnie nazywa siebie bramą (*thyra*) owiec²⁹:

⁷Powtórnie więc powiedział do nich Jezus: Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam: Ja jestem bramą (*thyra*) owiec. ⁸Wszyscy, którzy przyszli przede Mną, są złodziejami i rozbójnikami, a nie posłuchały ich owce. ⁹Ja jestem bramą (*thyra*). Jeżeli ktoś wejdzie przeze Mnie, będzie zbawiony - wejdzie i wyjdzie, i znajdzie paszę. ¹⁰Złodziej przychodzi tylko po to, aby kraść, zabijać i niszczyć. Ja przyszedłem po to, aby [owce] miały życie i miały je w obfitości (J 10, 7–10).

Cytowany fragment jest częścią obszernej mowy Jezusa o bramie i dobrym pasterzu (J 10,1–18)³⁰. Wprowadza ją obrazowa wypowiedź o pasterzu, zagrodzie i owcach (ww. 1–6), po czym następuje podwójne wyjaśnienie dotyczące osoby Jezusa, jako bramy owiec (ww. 7–10) i jako dobrego pasterza (ww. 11–18). Motyw

28. Późniejsze zrównanie w duchowości chrześcijańskiej „bramy życia” (Mt 7, 14) z bramą, którą jest sam Jezus (por. J 10,9), to konsekwencja pogłębionej interpretacji duchowej tych biblijnych tekstów.

Jedynie odnotujmy w tym miejscu niezwykle słowa Jezusa skierowane do Piotra: „Otóż i Ja tobie powiadam: Ty jesteś Piotr [czyli Skała], i na tej Skale zbuduję Kościół mój, a bramy piekielne [*pylai hadou*] go nie przemogą” (Mt 16,18). „Bramy piekielne” (tak tłumaczy Biblia Tysiąclecia i tak przekład ks. Wujka; Biblia Paulistów: „potęga piekła”) to w rzeczywistości „bramy Hadesu”, czyli Szeolu (zob. Iz 38,10; Mdr 16,13). W przypadku zwrotu *pylai hadou* można myśleć o bramach zamykających krainę zmarłych (por. „bramy śmierci” Hi 38,17; Ps 9,14; 107,18) lub odnieść go do „zastępów niebiańskich” (lub „ksiąząt”) Szatana wrogich Kościołowi, co daje lepszy sens. Zob. dyskusję A. Paciorek, *Ewangelia według świętego Mateusza. Rozdziały 14–28. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz, cz. 2*, Częstochowa 2008, s. 128 (Nowy komentarz biblijny. NT, 1,2). Por. U. Luz, *Das Evangelium nach Matthäus (Mt 8–17). Teil I,2*, Neukirchen 1990, s. 463–464 (Evangelisch-katholischer Kommentar zum Neuen Testament, I,2).

29. Cytowane już wyżej przekłady ks. Jakuba Wujka i Biblii Paulistów są tym razem zgodne z Biblią Tysiąclecia i tłumaczą *thyra* jako „brama”. Rzeczownik ten występuje w czwartej Ewangelii siedmiokrotnie: cztery razy w mowie o bramie i pasterzu (J 10,1–2.7.9), następnie jako określenie bramy pałacu arcykapłana (J 18,16) i dwukrotnie zamkniętych drzwi Wieczernika, przez które przeszedł zmartwychwstały Jezus (J 20,19.26).

30. Zob. F. Gryglewicz, *Jezus jako brama i pasterz*, [w:] *Egzegeza Ewangelii św. Jana*, red. F. Gryglewicz, Lublin 1976, s. 33–47; H. Witczyk, *Jezus Bramą i Pasterzem Nowego Przymierza (J 10,1–18)*, [w:] *W służbie wartościom. Księga pamiątkowa poświęcona Księdzu Biskupowi Profesorowi dr hab. Kazimierzowi Ryczanowi z okazji 60-lecia urodzin*, red. R. Kamiński i in., Kielce 1999, s. 578–615, zwł. s. 598–605; G. Szamocki, *Struktura literacka perykopy o bramie i dobrym pasterzu (J 10,1–18)*, [w:] *Słowo Twoje jest prawdą. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Stanisława Mędałi CM w 65. rocznicę urodzin*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 306–322; tenże, *Motyw bramy...*, s. 95–186.

bramy pojawia się już w pierwszej części wypowiedzi, gdzie jest mowa o bramie „dziedzińca owiec” i nie bez racji można utrzymywać, iż chodzi symbolicznie o dziedziniec świątyni lub samą świątynią³¹.

Jezus nazywa siebie „bramą owiec” (*hē thyra tōn probatōn*) (w. 7), zaś wyrażenie to można rozumieć na dwa sposoby: Jezus jest „bramą (do) owiec” lub jest „bramą (dla) owiec”³². W pierwszym przypadku chodzi o bramę, przez którą wchodzi się do zagrody przeznaczonej dla owiec, a jest nią Jezus. W takim przypadku chodziłoby o wiarygodnych pasterzy Kościoła mających mandat Jezusa, w opozycji do złodziei i rozbójników, wdzierających się do zagrody inną drogą (ww. 1.8). Tymi dobrymi pasterzami byłiby apostołowie, starsi gmin i ich późniejsi następcy. Jednak pewniejsza jest druga interpretacja tekstu, według której Jezus jest „bramą dla owiec”. Jezus jest „bramą” wszystkich wierzących. Dołączone słowa objaśniają, na czym polega rola Jezusa jako bramy owiec: „Jeżeli ktoś wejdzie przeze Mnie, będzie zbawiony – wejdzie i wyjdzie, i znajdzie paszę” (w. 9), oraz dalej: „Ja przyszedłem po to, aby /owce/ miały życie i miały je w obfitości” (w. 10). W tych obrazowych słowach Jezus objawia siebie jako źródło, centrum i pełnia duchowego życia swoich uczniów, którzy ze swej strony pozostają całkowicie w sferze oddziaływania Mistrza i mają udział w ofiarowanych im dobrach zbawczych. Nowa świątynia, jaką w miejsce jerozolimskiej jest sam Jezus, dobrze pokazuje jego mesjańskie i zbawcze funkcje. Ostatecznie Jezus umożliwia uczniom wejście i trwanie w tej Boskiej rzeczywistości, jaką Ojciec i Syn tworzą razem³³.

Na zakończenie odnotujmy dwa inne zastosowania motywu bramy w Nowym Testamencie (*thyra*). Po zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa jego uczniowie głosili słowo Boże, będąc świadkami Zmartwychwstałego w Jerozolimie, w całej Judei i Samarii, i aż po krańce ziemi (Dz 1,8). Mimo wrogiej postawy Żydów żyjących w diasporze pogańscy odbiorcy Ewangelii z otwartością przyjmowali głoszone im słowo Boże. Już po pierwszej podróży misyjnej Paweł Apostoł mówił o tym, jak wiele Bóg dokonał wśród pogan i jak otworzył „podwoje wiary” (Dz 14,27). Podobnie apostoł pisze później: „Otworzyła się bowiem wielka i obiecująca brama (*thyra*), a przeciwnicy są liczni” (1 Kor 16,9; por. 2 Kor 2,12; Kol 4,3). Otwierającym

31. Taką interpretację proponuje H. Witczyk (*Jezus Bramą i Pasterzem...*, s. 591-592), który w tym duchu naświetla także rolę Jezusa jako „bramy owiec” i nowej świątyni (s. 601 i nn.). Zob. też G. Szamocki, *Motyw bramy...*, s. 149-154.

32. Zob. J. Jeremias, *thyra*, s. 178-180; G. Szamocki, *Motyw bramy...*, s. 135-137; H. Witczyk, *Jezus Bramą i Pasterzem...*, s. 598-599; nadto M. Łanowska, *Spotkania z Biblią*, „Krań Biblijny” 2011, z. 15, s. 100-129.

33. Na temat duchowego znaczenia Jezusa jako nowej bramy i nowej świątyni zob. H. Witczyk, *Jezus Bramą i Pasterzem...*, s. 601-605. Por. też T. Tomaszewski, *Wspólnota pojednana z Bogiem w Jezusie Chrystusie – Nowej Świątyni*, „Verbum Vitae” 2010, nr. 18, s. 141-165. Wieloraką teologiczną doniosłość metafory bramy w odniesieniu do osoby Jezusa omawia G. Szamocki (*Motyw bramy...*, s. 149-186).

„bramy, drzwi i podwoje”, prowadzące do nowych pól pracy chrześcijańskich misjonarzy, jest ostatecznie Bóg.

Na końcu czasów Bóg stanie nieodwołalnie u drzwi, jak czytamy w *Księdze Apokalipsy*: „Oto stoję u drzwi i kołaczę. Jeśli kto posłyszyc mój głos i drzwi otworzy, wejdę do niego i będę z nim wieczerał, a on ze Mną” (Ap 3,20). W słowach tych przetrwało wczesnochrześcijańskie przekonanie, iż królestwo Boże jest blisko i Pan wkrótce stanie „u drzwi”, dlatego należy czuwać i Go oczekiwać (Mk 13,29; por. Mt 24,32–33; Łk 21,31; J 5,8).

4. Bramy niebiańskiego Jeruzalem

Obraz bramy utrwalaony na kartach Pisma Świętego byłby niepełny bez krótkiego choćby przywołania wizji Miasta Świętego, niebiańskiego Jeruzalem z *Księgi Apokalipsy* (Ap 3,12–13; zwł. 21,2–27). U źródeł tej wizji znajdują się liczne teksty Starego i Nowego Testamentu, które utrwaliły historię Izraela i utrwaliły znaczenie Jerozolimy i świątyni dla narodu wybranego. Jednocześnie umożliwiają one wyjaśnianie orędzia zawartego w tej apokaliptycznej wizji³⁴.

Nowe miasto, Jeruzalem, będzie częścią nowego porządku panującego w niebie i na ziemi, kiedy to Bóg zamieszka z ludźmi: „I będą oni jego ludem, a On będzie Bogiem z nimi” (Ap 21,3). Zapowiadane Miasto Święte, Jeruzalem, zstępujące z nieba od Boga, ma również mury i bramy – symbolicznych dwanaście bram, zaś „na bramach dwunastu aniołów i wypisane imiona, które są imionami dwunastu pokoleń synów Izraela” (Ap 21,12). Wizjoner nawiązał do prorocstwa Ezechiela, który opisał dwanaście bram nowej Jerozolimy, po trzy z każdej strony świata, oraz podał ich nazwy według imion pokoleń Izraela (Ez 48,31–35).

Ten apokaliptyczny obraz bramy jest inny od znanych z kart biblijnych. W świecie rządzonym prawami ludzkimi funkcją bram było zapewnienie bezpieczeństwa i obrona przed atakiem wrogów. W przyszłym Świętym Mieście ochrona i obrona miasta będą zbędne, bowiem zwyciężone zło nie będzie więcej zagrażało mieszkańcom. Dlatego czytamy, iż „za dnia bramy jego nie będą zamknięte: bo już nie będzie tam nocy” (Ap 21,25). W ten sposób realizuje się kolejny prorocki opis czasów mesjańskich: „Twe bramy zawsze stać będą otworem, nie zamkną się we dnie ni w nocy, by wpuszczać do środka bogactwo narodów i królów ich, którzy je prowadzą” (Iz 60,11).

* * *

34. Nieco szczegółów dotyczących historii miasta i bram Jerozolimy podaje T. Hanelt, *Brama w Starym Testamencie*, s. 171–173. Na temat apokaliptycznej wizji przyszłych czasów zob. F. Mickiewicz, *Wizja nowego nieba i nowej ziemi w Ap 21,1–22,5*, „Communio. Międzynarodowy Przegląd Teologiczny” 2000, R. 20, nr 4, s. 20–39.

Całościowe, choć nieco pobieżne przedstawienie motywu bramy w Piśmie Świętym pozwala na zakończenie sformułować kilka uwag. Mimo wielkiej liczby tekstów i zróżnicowanej terminologii motyw bramy, zwłaszcza w Starym Testamencie, jest jednorodny i ograniczony głównie do funkcji obronnych i publicznych. Metaforyczne czy symboliczne wykorzystanie obrazu bram miasta występuje w Starym Testamencie i judaizmie bardzo rzadko. Inaczej wygląda sytuacja w Nowym Testamencie, w którym symbolika „bramy” została bardziej rozbudowana. Z pewnością punktem szczytowym teologicznego ujęcia bramy są w Nowym Testamencie słowa o Jezusie Chrystusie jako bramie owiec (J 10,7,9).

The Gate in the Bible

The article contains a comprehensive examination of the gate in the Bible presented in four steps: an explanation of biblical terminology (Hebrew *sza'ar*, *petach*, *delet*; Greek *thyra*, *pylē* and *pylōn*); secondly, a description of the protective and communal functions of gates in the time of the Old Testament; and in addition its figurative and metaphorical sense, primarily in the New Testament (cf. Matt 7:13-14 and Luke 13:24; John 10:1-10; etc.). A short analysis of the twelve gates of the New Jerusalem (Rev 21:12.25) closes the analysis. The gate is frequently mentioned in the Bible, yet the concept is used almost always in reference to its protective and public functions. Only some texts of the Old and New Testament have a figurative and metaphorical meaning of the gate in the religious and spiritual sense. The most significant example of this are the words of Jesus: “I am the gate for the sheep” (cf. John 10:7,9).

